

ZWARTE ZON

Bas van der Plas

ZWARTE ZON

Rechts-extremisme in Poetins Rusland

Uitgeverij U2r

Narva / Den Haag 2022

Silent leges inter arma (Cicero, Pro Milone 4, 11)

Я говорю за всех, кто здесь погиб.
В моих стихах глухие их шаги,
их вечное и жаркое дыханье.
Я говорю за всех, кто здесь живет,
кто проходил огонь, и смерть, и лед,
я говорю, как плоть твоя, народ,
по праву разделенного страданья...

Ольга Берггольц
От сердца к сердцу (fragment 1946)

© 2022 Bas van der Plas
© INSUDOK, Narva, email insudok@gmail.com

Titel: ZWARTE ZON – Rechts-extremisme in Poetins Rusland

In licentie uitgegeven door:
Uitgeverij U2pi BV, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl
Omslagontwerp: Jeroen van der Starre
Druk: JouwBoekdrukkerij.nl

ISBN: 978 94 9329 935 1
NUR: 686

Alle rechten voorbehouden. All rights reserved.

INHOUD

Inleiding	7
1. Russisch nationalisme	15
2. De Zwarte Honderden	25
3. Pamjat	33
4. De Russische Nationale Eenheid (RNE)	45
5. De Nationaal-Bolsjewieken	51
6. Russisch fascisme	63
7. De rol van de godsdienst	81
8. Poetins eigen Raspoetins	93
9. Regeringsgezind nationalisme	107
10. Hedendaags anti-Poetin militant rechts nationalisme	115
11. De oorlog in Donbas	127
12. Twee republiekjes	137
13. Rusland en rechts Europa	147
Epiloog	159
Afkortingen	171
Bronnen	173

Inleiding

In maart 1996 werd mijn boekje *'Rechts in Rusland'* uitgegeven. Ik had daarvoor een tijd in Moskou gewoond en vriendschap gesloten met Vladimir Sirotin van het Antifascistisch Centrum in die stad. Verder was ik aangesloten bij Levinform, een linkse organisatie, die maandelijks discussie-bijeenkomsten organiseerde over de toekomst van links in Rusland, waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van diverse organisaties, van socialistisch tot anarchistisch.

Daarnaast bestond er ook een breed scala aan rechtse, extreemrechtse, xenofobe en uitgesproken fascistische organisaties in Rusland. Samen met mijn bovengenoemde contacten begon ik die in kaart te brengen. Ik kwam via een van mijn kennissen in contact met Vladimir Pribylovsky (1956-2016), drijvende kracht achter het Moskouse onderzoeksinstituut Panorama, die een enorme hoeveelheid documentatie had over alle aspecten van de binnenlandse Russische politiek. Het Antifascistisch Centrum beschikte ook al over veel documentatie waar ik dankbaar gebruik van kon maken, daarnaast was het bijvoorbeeld mogelijk meer informatie te verzamelen doordat bij het Leninmuseum, op een steenworp van het Rode Plein, een levendige handel was in allerlei obscure krantjes, brochures en boeken van de meest uiteenlopende groeperingen. Al gauw had ik een enorme verzameling, die ik later ter beschikking stelde van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam.

Ook daarna, toen ik in Sint-Petersburg woonde, kon ik het niet laten extremistisch materiaal te verzamelen. De ontmoetingsplaats in die stad was het warenhuis Gostiny Dvor op de Nevsky Prospekt, waar bij de ingang van het gelijknamige metrostation zich een aantal verkopers van obscuur drukwerk ophield. Dat materiaal, aangevuld met een aantal andere bronnen, is een basis voor het huidige boek.

In de inleiding van mijn boekje *'Rechts in Rusland'* schetste ik de redenen voor de opkomst van deze politieke stroming in die periode:

Over het fascisme, nationaalsocialisme en rechts totalitarisme zijn veel studies verschenen, uiteraard met name over ontwikkelingen in Duitsland en Italië voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog, maar ook over Spanje, Portugal en Griekenland. In vrijwel alle studies is men het er over eens dat het begrip 'de aanwezigheid van objectieve voorwaarden' een onvoldoende verklaring geeft voor de groei en het succes van rechts-extremistische ideeën. Objectieve voorwaarden als een diepe economische crisis, en het ontbreken of de ineenstorting van democratische tradities deden en doen zich in allerlei landen voor, zonder dat dit direct leidt tot het aan de macht komen van extreemrechts. Slechts in die situaties waarin een sterke leider, omgeven door een gelijkgezind kader en gesteund door het grootkapitaal, een massabeweging kon opbouwen, werd aan de 'objectieve voorwaarden' voldaan.

In het geval van Rusland zijn er zeker een aantal objectieve voorwaarden aanwezig voor de opkomst van rechts-extremistische ideeën. Er is het algemene gevoel van nationale vernedering sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, de idee dat staten die oorspronkelijk tot het Sovjet-imperium behoorden nu zelfstandig zijn en overeenkomstig in de buitenlandse politiek behandeld dienen te worden, het feit dat in deze voormalige Sovjetstaten grote Russische bevolkingsgroepen leven die van overheersers in één klap tot minderheden zijn geworden; de buitengewoon slechte economische situatie en de noodzaak tot invoering van impopulaire hervormingen; de chaos op het gebied van recht en orde die aanleiding geeft tot de idee dat Rusland door de mafia wordt geregeerd, het ontbreken van democratische tradities in de Russische Federatie gekoppeld aan de traditie van een repressieve overheid - ook al vóór het communisme -, het ontbreken

van een democratisch kader om een democratie te leiden, en de hopeloze verdeeldheid van links. Al deze voorwaarden zijn koren op de molen van extreem rechts in Rusland, dat beweert dat de tijdsomstandigheden duidelijk in haar voordeel zijn.

De opkomst van rechtse partijen en groeperingen in de voormalige Sovjet-Unie is een proces dat haar wortels al heeft in de dissidentenbeweging ten tijde van Leonid Brezjnef. Delen van die beweging baseerden zich op nationalistische, Russisch-orthodoxe of antisemitische uitgangspunten, of een combinatie daarvan. De perestrojka-politiek van Michail Gorbatsjov gaf sinds het midden van de jaren tachtig een belangrijke impuls aan het ontstaan van talloze groeperingen, partijen en bewegingen, een proces dat zich na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in december 1991 intens voortzette.

In mijn boekje gaf ik een overzicht van de voornaamste groeperingen. Het onderwerp bleef mij bezighouden en aanleiding voor een nieuw overzicht en een nieuwe publicatie is een bericht van eind mei 2022. De Estse krant *Postimees* brengt het bericht onder de kop *'Rusland schakelde rechtse extremisten in bij oorlog tegen Oekraïne'*, maar het nieuws krijgt overal aandacht. Het gaat erover dat Russische huursoldaten die in Oekraïne vechten, waaronder de door het Kremlin gesteunde Wagner-groep, in verband zijn gebracht met rechts extremisme. Hoewel het bericht, afkomstig van de Duitse *Bundesnachrichtendienst*, de internationale media haalde was het geen werkelijk nieuws, omdat al eerder bekend was dat vanaf 2014 Russische rechts-extremisten meevechten aan de kant van de beide afgescheiden republiekjes in het oosten van Oekraïne. Meer daarover elders in dit boek.

In veel commentaren is de absurde bewering van de Russische president Vladimir Poetin al ontkracht dat de 'speciale militaire operatie', lees: oorlog met Oekraïne, nodig was om Oekraïne te 'denazificeren.' Sommigen hebben erop gewezen dat extreem-rechts slechts 2% van de stemmen kreeg bij de parlementsver-

kiezingen van 2019 in Oekraïne, veel minder dan in het grootste deel van Europa. Anderen hebben de aandacht gevestigd op de Joodse president van Oekraïne, Volodymyr Zelensky, en de inspanningen van de Oekraïense staat om minderheden zoals Krim-Tataren en LGBTQ+-mensen te beschermen, die het slachtoffer zijn van brute vervolging in Rusland.

Wat minder aandacht heeft gekregen is de eigen staat van dienst van het Poetin-regime op het gebied van samenwerking met rechtse extremisten. Zelfs toen Russische diplomaten ‘fascisten’ in de Baltische staten veroordeelden en Kremlin-propagandisten tekeer gingen tegen denkbeeldige ‘Ukronazi’s’ aan de macht in Kiev, cultiveerde de Russische staat zijn eigen nazi’s van eigen bodem.

Ondanks de verklaring van Vladimir Poetin dat zijn ‘speciale militaire operatie’ gericht is op de ‘denazificatie’ van Oekraïne zijn er duidelijke connecties tussen pro-Russische troepen en gewelddadig rechts-extremisme, inclusief degenen die direct gelieerd zijn aan de Wagner-groep. Een bericht op de berichten-app Telegram van 15 maart 2022, toont de vlag van de RID, de Russische Rijksbeweging, een nationalistische paramilitaire organisatie die rechtsextremisten en neonazi’s ronselt en in paramilitaire kampen traint voor gevechtshandelingen. De RID zou actief zijn met de door Moskou gesteunde separatisten in Donetsk.

Veel van de extremistische inhoud, gepost op Telegram en het Russische sociale mediaplatform VKontakte (VK), heeft betrekking op een extreemrechtse eenheid binnen de Wagner-groep genaamd *Rusich* en andere zijn gelinkt aan pro-Kremlin online gemeenschappen, sommige met de naam en het logo van Wagner-groep.

De Wagner-groep is een van de meest geheime organisaties in Rusland en bestaat officieel niet. Rapporten suggereren echter dat honderden van zijn leden in Oekraïne vechten en er zijn beweringen dat kort na de invasie huurlingen in Kiev opereer-

den met orders van het Kremlin om de Oekraïense president Volodymyr Zelensky te vermoorden. In mijn in 2021 verschenen boek over Belarus noemde ik de Wagner-groep al toen er 33 leden werden opgepakt net buiten de hoofdstad Minsk, die beweerden ‘op weg te zijn naar de Hagia Sophia in het Turkse Istanboel’.

Bron van het nieuws over deelname aan de oorlog in Oekraïne is, zoals gezegd, een rapport van de Duitse *Bundesnachrichtendienst BND*, een van de drie Duitse geheime diensten, die de taak heeft om kennis over het buitenland te verzamelen en te analyseren die van belang is inzake de buitenlandse en veiligheidspolitiek van de Bondsrepubliek.

Uit het rapport bleek ook dat er inspanningen worden geleverd door sociale mediagroepen in Rusland om een nieuwe brigade huurlingen te rekruteren om in Oekraïne te vechten. Eerder in mei 2022 maakte de Russische minister van Defensie, Sergei Sjoigoe, bekend dat 16.000 strijders uit het Midden-Oosten zich vrijwillig hadden aangemeld om mee te vechten met het Russische leger.

Eén account op VK is gewijd aan de *Rusich* ‘sabotage- en aanvalsverkenningsgroep’, die volgens een bericht van 17 maart 2022 in Oekraïne lijkt te opereren. Het *Rusich*-logo heeft een Slavische swastika die bekend staat als een *Kolovrat*. Een ander recent bericht op VK vermeldt *Rusich* als onderdeel van een coalitie van separatistische groepen en milities, waaronder de extreem-rechtse groep, RNE, de Russische Nationale Eenheid.

Er wordt gemeld dat huursoldaten die voor Wagner zijn gerekruteerd namen krijgen als ‘*The Hawks*’, mogelijk om de reputatie van de groep te ontlopen na herhaalde beschuldigingen van mensenrechtenschendingen bij haar operaties in Syrië en Libië. De Wagner-groep werd voor het eerst geïdentificeerd in 2014, toen ze pro-Russische separatisten steunde in het conflict in Oost-Oekraïne. De groep is formeel eigendom van Yevgeny

Prigozjin, een van Poetins nauwste bondgenoten, en heeft sindsdien geheime operaties uitgevoerd in Afrika en het Midden-Oosten.

In de afgelopen dertig jaar zijn er in de Russische Federatie meerdere ideologische experimenten ondernomen die betrekking hebben op het fascisme. Alleen de op Rusland gerichte verwijzingen, zoals naar de Zwarte Honderden, het nationale bolsjewisme, het mystieke stalinisme of Eurazië, konden de populariteit van extreemrechtse ideologieën vergroten. De splitsing tussen een tsaristisch georiënteerde nostalgie en een op de voormalige Sovjet-Unie georiënteerde nostalgie blijft nog steeds een kritieke scheidslijn, hoewel deze geleidelijk is omzeild door de introductie van een nieuwe leerstelling, die van de blankheid van de Russen, dat beide kampen verzoent.

Russisch rechts extremisme kan verschillende vormen aannemen: het kan direct worden geïnspireerd door neonazistische verhalen over raciale zuiverheid en de noodzaak van segregatie; er kan naar worden verwezen door middel van uitspraken over het Russische volk als een Arisch ras en de rehabilitatie van het voorchristelijke geloof van het land; of het kan zich uiten door een houding van anti-migratie en xenofobe verhalen. De eerste twee richtingen zijn op de een of andere manier geïnspireerd door het nationaalsocialisme. De derde is meer complex: vreemdelingenhaat is een wijdverbreid kenmerk van veel samenlevingen in tijd en ruimte dat niet kan worden geassocieerd met een enge leerstellige traditie. Het relatief hoge niveau van vreemdelingenhaat in Rusland – in de jaren 2000 vertoonde ongeveer twee derde van de bevolking een negatieve houding ten opzichte van arbeidsmigranten, een aantal dat na de Oekraïense crisis van 2014 instortte tot 30-40 procent en daarna weer steeg sinds 2018 – impliceert niet automatisch steun voor extreemrechts geweld en zijn leerstellige agenda.

De evolutie van Russisch extreemrechts, van klassiek fascisme tot het oproepen tot conservatieve waarden, volgt een patroon dat vergelijkbaar is met Europese extreemrechtse transformaties. Doegins pogingen om leerstellige referenties te ontwikkelen, geïnspireerd door Europese extreemrechtse theorieën, benadrukken de belangrijkste ambivalentie van Ruslands houding ten opzichte van het fascisme: het is alleen acceptabel via cultureel gerussificeerde referenties die worden uitgedrukt als onderdeel van een breder continuüm van conservatieve en/of nationalistische kaders. Dezelfde ambivalenties zijn te zien in de Russische steun aan extreemrechts in Europa.

In dit boek wordt een overzicht gegeven van de opkomst van rechts extremisme vanaf het tsaristische Rusland via de Sovjet-Unie naar de huidige Russische Federatie. Nadruk ligt op de recente geschiedenis en ontwikkelingen, waarbij uiteraard de periode vanaf 2014, het begin van de oorlog met Oekraïne, de meeste aandacht krijgt.

Verantwoording

Dit boek met een overzicht van rechts extremisme in Rusland is samengesteld uit een groot aantal diverse bronnen, interviews en eigen waarnemingen. Om te voorkomen dat er na iedere zin een noot moet worden ingevoegd heb ik ervoor gekozen om een complete lijst van bronnen achterin dit boek op te nemen. Dat dient dan als een aanzet tot ‘verder lezen’, iets dat ik vooral aanbeveel aan de Poetin-’fanclub’, dat wil zeggen aan degenen die kritiekloos de politiek van Poetin en zijn militaire agressie in Oekraïne steunen en zich daarmee medeschuldig maken aan de staat van dienst van het Poetin-regime op het gebied van samenwerking met rechtse extremisten.

Bas van der Plas

Narva, september 2022

1. Russisch nationalisme

Russische nationalisten hebben als gemeenschappelijke noemer het uitgangspunt dat er een schuldige moet worden aangewezen voor de tragedies van de Russische geschiedenis, of dat nu over de revolutie van 1917 gaat, de moord op de tsarenfamilie of over het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991. Er bestaan evenwel grote verschillen over de vraag wie als 'schuldige' moet worden beschouwd. Zo zijn er antisemieten onder de nationalisten, maar ook weer anti-antisemieten. Daarnaast bestaan er grote verschillen in visie op de sociale basis van de nationalisten. De nationaal-bolsjewieken gaan uit van een klasse als basis, en richten zich vooral tot de arbeiders in de steden, terwijl andere groeperingen inspiratie vinden in de prerevolutionaire boerengemeenschappen van het oude Rusland. Grote verschillen bestaan ook rond het vraagstuk van de privatisering van bedrijven en land. Een groot deel van de nationalisten beschouwt de privatisering van voormalige staatsbedrijven als een negatieve ontwikkeling, maar de verschillen treden op tussen degenen die voorstander zijn van herstel van de landeigenaar en 'hereboer' (de *koelak*) en degenen die het idee van de collectieve landbouw (*kolchoz*) aanhangen. Ten slotte speelt ook de ideologie van het fascisme, en de bruikbaarheid of onbruikbaarheid daarvan in het huidige Rusland, een grote rol in meningsverschillen tussen nationalistische groeperingen. Een beroemde discussie op dit punt vond bijvoorbeeld begin 1993 plaats tussen Aleksandr Prochanov, uitgever van de extreemrechtse krant *Zavtra*, en Sergej Koerginyan, leider van het Creatief Experimenteel Centrum, een denktank voor Russische patriotten, en lid van de nationalistische *Nashe* ('onze')-beweging. Terwijl Koerginyan uiterst kritisch stond tegenover, zoals hij het noemde 'het flirten met de zwarte poedel' door delen van rechts, en verklaarde niet langer deel te willen nemen aan discussies over een oriëntatie voor rechts in Rusland

zolang 'Adolf Hitler genoemd blijft worden als ideoloog voor deze oriëntatie', zei Prochanov dat 'beschuldigingen van fascistische sympathieën veel te simplistisch waren en bol stonden van de platte propaganda waar de Sovjetburgers de laatste veertig jaar misselijk van geworden waren'. Bovendien, zo ging Prochanov verder, 'wat er in het verleden uit naam van het fascisme ook gedaan is, heeft dat nergens het beestachtige niveau bereikt van de recente activiteiten van de liberale ideologie'. Als voorbeelden noemde hij de 'vernietiging van 100.000 Iraakse vrouwen en kinderen tijdens de Golfoorlog' en 'het feit dat de liberale ideologie schuldig is aan een kolossale tragedie, de vernietiging van de Sovjet-Unie, die oorzaak is van voortdurend bloedvergieten zonder beperkingen'.

Russisch nationalisme is een ideologie, waarvan het grondbeginsel de stelling is dat de normen en waarden van de Russische natie de hoogste vorm van sociale eenheid en solidariteit van de mensen zijn. Dat resulteert in het bestaan van een etnische, culturele, taalkundige en genetische gemeenschap. De basis van dit nationalisme wordt gevormd door loyaliteit en toewijding aan de Russische natie, werk ten behoeve van het Russische volk en de economische, culturele en politieke ontwikkeling van de Russische natie.

Nationalisme ontstond in het Russische Rijk in de tweede helft van de 18e eeuw, toen in de hogere kringen van de maatschappij, de belangstelling voor de stromingen van de West-Europese filosofie en het politieke denken toenam. Aanvankelijk werd de natie gezien als de culturele en intellectuele elite, voornamelijk bestaande uit de adel, binnen de bestaande orde. Vanwege het ontbreken van een exact equivalent van concepten met betrekking tot nationalisme in de Russische taal werden lange tijd Franse termen gebruikt, hoewel er herhaaldelijk vertaalpogingen werden gedaan.

Tijdens het bewind van Peter de Grote (1682-1725) wekten de prestaties van Rusland bewondering in de wereld, en de medewerkers van de tsaar keken ook welwillend naar de Europeanen als gelijken. Peter wilde de Russische samenleving naar westers model inrichten, liet van zijn nieuwe hoofdstad Sint-Petersburg een westerse stad maken en wilde breken met de volgens hem achterlijke Russische tradities. Tegen het einde van de 18e eeuw ontstonden er echter meningsverschillen over de houding ten opzichte van het Westen. De zogenaamde 'westerlingen' waren van mening dat de Russische progressieve en liberale krachten dezelfde weg zouden moeten volgen die West-Europa en de Verenigde Staten waren ingeslagen. Hun tegenstanders, de *slavofielen* waren het er niet mee eens om het Westen als leider te zien, laat staan als rolmodel. Zij geloofden dat Rusland een bijzondere missie had vanwege de geografische ligging, haar autoritaire en orthodoxe verleden. Tegelijkertijd pleitten zowel westerlingen als slavofielen voor de afschaffing van de lijfeigenschap.

De Dekabristenopstand van 1825, een eerste poging om het autocratische tsaristische bewind omver te werpen, schokte de high society en de meerderheid begon westerse waarden te zien als een directe bedreiging voor Rusland. Dit leidde tot een nog grotere polarisatie van westerlingen en slavofielen. De Poolse opstand van 1830 en de ontwikkelingen in Europa bevestigden ook de angst voor de destructieve gevolgen van nieuwe westerse stromingen. In 1833 probeerde graaf Sergei Oevarov het Russische nationalisme te combineren met het idee om het imperium en de officiële tradities te behouden, waarbij hij de stelling naar voren bracht dat 'de eigen principes van Rusland orthodoxie, autocratie en nationaliteit zijn.'

Het Russisch nationalisme bleef de ideologie van de elite tot de opkomst van sociale bewegingen aan het begin van de 20e eeuw. Fjodor Dostojevski, die de Russische natie onderscheidde van alle andere aardse volkeren, benadrukte in een brief van decem-

ber 1880 aan A.F. Blagonravov de speciale missie van de Russische ziel als de drager van het 'ware christelijke geloof': "hij die de nationaliteit ontkent, ontkent het geloof. Precies bij ons is dat zo, want bij ons is de hele nationaliteit gebaseerd op het christendom."

Aan het begin van de 20e eeuw verscheen de sociaalpolitieke organisatie Russische Assemblée. En iets later, tijdens de revolutie van 1905 en de vorming van het parlement, de Doema, werden een aantal Russische nationalistische politieke organisaties opgericht: de Unie van het Russische Volk, de Russische Volksunie genoemd naar Michael de Aartsengel, de Al-Russische Nationale Unie en de Vaderlandse Patriottische Unie. In de derde samenstelling van de Staatsdoema van het Russische rijk (1907-1912) was de nationalistische fractie de op één na grootste, na de Oktobristen.

Nadat ze in 1917 aan de macht waren gekomen, onderdrukten de bolsjewieken de bestaande bewegingen van Russische nationalistten. Officieel werd verklaard dat nationalisme een van de vijandige ideologieën was en haaks stond op het communistische idee van internationalisme. Het Russische nationalisme werd onderdrukt door het Sovjetregime maar tegelijkertijd werd het idee van het bestaan van Wit-Russische en Oekraïense etnische groepen, los van de Russen, gesteund. Er werd een beleid van etnische afkomst gevoerd. Onder Stalin werd het programma van russificatie, dat begon in de 20e eeuw onder Nicolaas II, voortgezet.

Russificatie verloopt in fasen. Sommige mensen van niet-Russische afkomst, zoals de Tsjoevasjen, spreken nu alleen Russisch, maar behouden een aparte groepsidentiteit. Anderen voelen geen sterke band meer met de etnische gemeenschap van hun voorouders. Het is gebruikelijk om zulke mensen niet alleen rossiyane maar ook *russkie* te noemen. Zo zijn *rossiiskiye gruzine* Georgische burgers van de Russische Federatie, terwijl *russkiye*

gruzine Russisch sprekende mensen zijn die weten dat ze van Georgische afkomst zijn, maar niet langer een sterk gevoel hebben deel uit te maken van een Georgische etnische gemeenschap.

Spanningen tussen etnisch en staatsnationalisme ontstonden toen het Grootvorstendom Moskou zich vanaf de 14e eeuw uitbreidde tot een multi-etnische bevolking. Ivan IV (de Verschrikkelijke) en zijn directe opvolgers probeerden hun niet-Russische onderdanen met geweld te russificeren, wat niet alleen het opleggen van de Russische taal met zich meebracht, maar vooral ook de bekering tot het orthodoxe christendom. In de tweede helft van de 18e eeuw verbood Catherina de Grote deze gedwongen bekering in overwegend islamitische delen van het rijk. Pas na de moord op Aleksandr II in 1881 was er een terugkeer naar een beleid van gedwongen russificatie.

De bolsjewieken, die in 1917 aan de macht kwamen, deelden de bewoners van de Sovjet-Unie in etnische groepen in. Alle drie de Sovjet-grondwetten, aangenomen in 1924, 1936 en 1977, beschreven de staat als federaal en multi-etnisch. De grondwetten van 1936 en 1977 verklaarden dat burgers gelijke rechten hebben, ongeacht hun etnische afkomst.

Etnisch Russisch nationalisme werd geassocieerd met de Witte beweging (aanhangers van de Witte legers die streden tegen de bolsjewieken) en hard onderdrukt als 'Groot-Russisch chauvinisme'. Onder Stalin veranderde dit en veel prominente niet-Russische bolsjewieken werden gezuiverd als 'burgerlijke nationalist'. Tijdens de Sovjet-Duitse oorlog werden concessies gedaan aan etnisch Russisch nationalisme - met name de Russisch-orthodoxe kerk werd nieuw leven ingeblazen. Verschillende etnische minderheden die als ontrouw werden beschouwd, Tsjetsjenen, Kalmoeken, Krim-Tataren en andere, werden onder erbarmelijke omstandigheden gedeporteerd naar Kazachstan en Centraal-Azië, waarvan slechts ongeveer de helft het overleefde. Omgekeerd werden de Russen beschouwd als de etnische groep